

Godište LX. Knjiga XCIII. Broj 7-9. Zagreb, srpanj – rujan 2021.

MARULIĆEVA JUDITA (1521.-2021.)

Marko Grčić

*u šest apokrifnih sonetnih igrarija (Giuditta in
sei sonetti apocrifi in tono scherzoso)*

Premećući, nedavno, stare rukopise, nabasao sam na šest sonetnih igrarija-mistifikacija što sam ih napisao da zabavim svog prijatelja Mirka Tomasovića (danas pokojnoga) koji je načinio pogovor za moj prijevod Marulićeve *Judite* 1983. Da ih što više udaljim od sebe, pripisivao sam ih, za šalu, nekolicini tzv. petrarkista kako bi bila podnošljivija njihova sasvim muzealna intonacija. Nikad ih nisam objavio, i, štoviše, potpuno sam ih bio zaboravio sve dok me slučaj – kad sam prekapao tražeći nešto sasvim drugo – nije, pod hrpama papira, nanio na njih. Sumnjam da išta vrijede kao poezija – što mi, osobno, nije nimalo važno – ali, možda, mogu proći kao svojevrsna igrarija *à la Stilske vježbe* Raymonda Queneaua, koje je uspješno ponašio Tomasovićev prijatelj i suprevodilac Tonko Maroević, legendarni Pero Kvirgić, s Lelom Margetić, učinio dugovječnima. Na kraju krajeva, forma, kad do virtuozyteta postane svjesna sama sebe, izazivajući opsesivnu opčinjenost kakvu je proizveo Petrarca, ubrzo – što pokazuje znameniti Lopea de Vega *Sonet o sonetu* – poprimi autoreferencijalna karikaturna obilježja. Uostalom, već se i pjesma u prozi –

koju je još u 19.st. izmislio Aloysius Bertrand u remek-djelu *Gaspard de la nuit, fantaisie à la manière de Rembrandt et de Callot* (1842.) te razvio Charles Baudelaire u zbirci *Petits poèmes en prose* (1862.) i do danas varirali toliki drugi, pa i u nas – kao forma toliko otrcala (poput, možda, i svih drugih pjesničkih oblika) da se pretvorila u puku masku da se prikrije, u današnjoj podjeli rada, nepostojanje *zanimanja* pjesnika, za što, kako je poznato, ne postoji nikakva edukacija: poezija već dugo parazitira na prozi, koja se pak sama već odavna žanrovski profilirala, u skladu s logikom tržišta. Pretvorila se u neku vrstu narativnog eseja, u paradoksnu pseudofilozofsku anegdodu, u nizove nevidljivim makrokontekstom povezanih slika ili u svojevrstnu antijezičnu drobilicu koja drobi sama sebe i krhotine sipa u oči čitatelju kako bi ga, oslijepljena, i samoga simbolički zdrobila. Sa svim se tim može preživjeti ako se prihvati razboriti savjet Ortege y Gassetta da se ne uzima previše ozbiljno. Ako je umjetnost – barem kad je posrijedi privatna, a ne javna, kreacija i recepcija – čak i današnja, već uokvirena *muzejom*, to bi lako vodilo do zaključka da je svaka njezina forma, i jučerašnja i davnašnja, pukom promjenom receptivne perspektive, sposobna da se preobrazi u nešto novo, što, naravno, ne znači nužno da *hoće* ili da *mora*: informatička revolucija, i globalizacija općenito, dijakroniju je nadomjestila sinkronijom, i posljedice te promjene već se dugo osjećaju, ali, možda nasreću, posljedice tih posljedica nitko ne može predvidjeti. No, u ovoj nepretencioznoj prigodi manimo se ćorava posla. Vezana forma katkad me, možda zbog nostalgije za prohujalim vremenom, privlači upravo zato što otvoreno, sama sobom, daje znak da više nije živa. Dok sam, dakle, okušavajući se u toj već otrcanoj formi, varirao temu Judite – kao jednoga od najvećih književnih i likovnih toposa zapadnoga svijeta – pomalo već sit Marulićeve katekizamske pratnje poetski izvrsno oživljene teme, odjednom se preda mnom počeo, kao *croquis*, pomaljati lik legendarne junakinje bez sve-

tačke aureole. Možda bi, dakle, i samoj Marulićevoj *Juditi*, pola milenija nakon objavljivanja, pomoglo kad bi se smjestila u manje svečanu perspektivu, gdje trava ne raste, što njezin tvorac, u svojem vrlo *dvosmislenom* uvodnom pismu, i sam sugerira: kao *pjesnik* očito je očaran Juditinom erotičnošću; kao *moralist* svoju očaranost skriva kršćanskim zgražanjem. Toliko o ovim arhaičnim sonetnim dosjetkama.

*U počast Juditi: Abrina prigodna besjeda
(L'onoranza di Giuditta: Un discorso commemorativo d'Abra.
Un apocrifo di Guido Guinicelli.)*

Još bi djevica ostavši bez muža,
Ko cvijet što žudi da na nj pčela sleti,
Te nema po čem da se njega sjeti
Kad noć od dana posta joj sve duža.

Asirac, začu, već vojsku oruža
I silovanjem gradu i njoj prijeti,
No zna, ko žena, čarom da se sveti:
On neće odbit što mu ona pruža.

Juditi pjesma širi vječnu slavu
Šuteći što se pod šatorom skrilo
Prije no mačem odrubi mu glavu.

Siroti, znadem, sve češće se snilo
Da s njim doživje tijelom ljubav pravu:
Jer ne stari s njom ono što se zbilo.

*Judita, Holoferno i njegov konjički časnik
(Giuditta, Oloferne ed il suo ufficiale di cavalleria.
Un apocriffo di Pietro Bembo)*

Konjički časnik vojske iz Asira,
Banuv u šator, pod svijećnjakom spazi
Gdje Holoferno suprugu mu mazi,
Ona mu strasno mušku snagu dira.

Iza safirnog sakriv se kumira,
Vojskovođu svog nasrnu da zgazi:
Zviznu ga mačem dok sa žene slazi,
I straži viknu da uzbunu svira.

Vojska bez vođe sva se u bijeg nada.
Judita s Abrom, pod krevetom skrita,
Pograbi glavu dok na ćilim pada.

Premda joj drüğā ote muškost gada,
Udova stara još se tužno pita:
Jer ne bjeħ žena, zar sam sveta sada?

*Judita i Abrina ljubomora**(Giuditta e la gelosia d' Abra: Un apocrifo di Pietro Aretino.)*

Udova bijah tijela netaknuta
Jer mužu muškost bješe šaka jada:
Meka da bol mi il užitak zada,
No Majka Zemlja u slast ga proguta.

Zgađena ljígōm, žudna nečeg kruta:
Holoferno mi posta zadnja nada
Prijetec da grad moj i ženskost mi svlada,
Te krenuh k njemu zadignutih skuta.

Ne sluteć da me sluškinjica ljubi
Drhtavom rukom mijući mi grudi,
Svlaćeć me golu da mi halju rubi.

Kad svijest mi s njime poče da se gubi
I uspaljena stala pùt da ludi:
Prvog muškarca bijesna Abra ubi!

*Sjećanje Holofernova vojnika
(La rimembranza d'un soldato d'Oloferne. Un apocrifo di
Matteo Maria Boiardo.)*

Ja Holoferna pratih kao sjena,
Držeć se njega i svojega mača,
I ne dah nikom da se u me pača,
Slaveć tek jedno: *Bitka dobivena!*

Sve drugo meni bi pijesak i pjena.
Kad čuh od druga što sa mnom korača
Za krah svog vođe, ne mogoh bez plača:
Zar tog muškarca obezglavi žena?

Kad onda vidjeh junaka bez glave
Na sagu ležeć kao prazna vreća,
Stadoše razne sumnje da me dave.

Juditi nekoj nasmiješi se sreća
Da kao žena muške kuša slāvē:
Možda i moja s njom bi bila veća.

Holofernova pjesma Juditi

(Una canzone d'Oloferne, dedicata a Giuditta, coperta più tardi sotto la sua tenda. Un apocrifo di Benedetto Carito.)

Plačem što nemam poraziti koga:
Tjelesa vojskā po bojištu leže.
Na glas o meni svi dušmani bježe
Jer nagnah u strah i njihova boga.

Prem rug me bije osvajača zloga
Koji im glave ko bundeve reže,
Osjetih: Rob sam kog ropkinja veže
Kad k meni stupi njena gola noga.

Ja sam Judita, svisoka mi reče:
Kraljicu vidjeh u njezinu stavu
Dok bi upravna umjesto da kleče.

Ni pred kim takvu ne oćutjeh stravu
Kad krv mi vrela žilama poteče,
Jer znah da pod njom već izgubih glavu.

*O moja Judita**(O Giuditta mia. Un apocrifo di Giusto de'Conte.)*

Biblijska Judit udova je sveta.
Judita moja strašnom zmaju sličī,
Bljujući plamen dok po kući kriči:
Bračni me okov za nju drži speta.

Takva se napast rijetko kada sreta
Osim u nekoj Odiseja priči:
Zalud se trzaj i *Upomoć!* viči,
Nema ti nade osim drugog svijeta.

I u Pakao ta bi za mnom stigla,
Na užas grešnih i samog Sotone:
I njemu dlake satarom bi strigla.

Tek anđeli bi mogli da me sklone
Prije no na me sataru bi digla
Da, s mržnje, duša u grijeh mi ne tone.